Archeologisch bureauonderzoek

LTS-Esdoorn te Alblasserdam

projectnummer 20061141

Opdrachtgever:	Milieudienst Zuid-Holland Zuid mevrouw E.G. Legerstee Postbus 550 3300 AN Dordrecht
Versienummer:	1.1
Datum:	1 mei 2007
Auteur:	drs. J. de Gier
Controle:	R.N.P. Arisz

1.0

Paraaf:

BK Ingenieurs bv

info@bkingenieurs.nl
www.bkingenieurs.nl

Zadelmakerstraat 150
Postbus 2111
1990 AC Velserbroek
Tel.: (023) 538 46 46
Fax: (023) 539 34 25

Handelscentrum ZHZ 48
Postbus 335
2990 AH Barendrecht
Tel.: (0180) 64 78 22
Fax: (0180) 64 92 96

Samenvatting

In opdracht van Milieudienst Zuid-Holland Zuid heeft BK Ingenieurs bv (BK), namens de gemeente Alblasserdam, een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd van de locatie LTS-Esdoorn te Alblasserdam. Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het vaststellen van de verwachte archeologische waarden op de locatie. De aanleiding is de voorgenomen herontwikkeling van de locaties voor onder andere woningbouw.

De locatie heeft een lage verwachting, er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische resten. Op een deel van de locatie bevindt zich in de ondergrond (circa 7 m -NAP) een oude rivierloop, deze heeft een middelhoge verwachting. Vanwege de diepe ligging (vanaf 5,5 m -mv) is er een zeer geringe kans dat eventuele archeologische bewoningssporen tijdens werkzaamheden worden aangetroffen.

Vanuit archeologisch oogpunt zijn daarom geen belemmeringen voor de ontwikkeling van het terrein. Een vervolgonderzoek wordt niet aanbevolen. Als tijdens werkzaamheden alsnog archeologische vondsten worden aangetroffen, dient hierover contact met de lokale of provinciale archeoloog te worden opgenomen.

Inhoudsopgave

pagina

1 Inleiding 4
1.1 Uitgangspunten van het bodemonderzoek 4
1.2 Indeling van de rapportage 4
2 Bureauonderzoek 5
2.1 Actuele gegevens van de onderzoekslocatie 5
2.2 Voorgaand onderzoek op en nabij de locatie 5
2.3 Regionale geologie en bodemopbouw 6
2.4 Bewoningsgeschiedenis [3] en [4] 6
2.5 Beschrijving bekende archeologische waarden 7
3 Verwachting van archeologische waarden 8
4 Conclusie en aanbevelingen 8

Bijlagen

1 Tekeningen
1.1 Topografische ligging
1.2 Ligging van de locatie op de IKAW
1.3 Ligging locatie op de historische kaart uit 1900
1.4 Ligging locatie op de geologische kaart

1 Inleiding

In opdracht van Milieudienst Zuid-Holland Zuid heeft BK, namens de gemeente Alblasserdam, een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie LTS-Esdoorn te Alblasserdam. Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het vaststellen van de verwachte archeologische waarden op de locatie. De aanleiding is de voorgenomen herontwikkeling van de locatie voor woningbouw. Deze rapportage is een deel van drie gelijktijdig uitgevoerde archeologische bureauonderzoeken op locaties gelegen in Alblasserdam.

1.1 Uitgangspunten van het bodemonderzoek

Hieronder zijn de uitgangspunten van het archeologisch bureauonderzoek genoemd.

- Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek. Locatiebezoek is niet uitgevoerd en valt buiten dit onderzoek.
- Het rapport is opgesteld op basis van gegevens die telefonisch, schriftelijk en uit beschikbaar kaartmateriaal en de literatuur verzameld zijn.
- De onderzoekslocatie betreft het perceel LTS-Esdoorn te Alblasserdam met een oppervlakte van circa 30.000 m^2.

1.2 Indeling van de rapportage

Het bodemonderzoek bestaat uit vier hoofdstukken. Het bureauonderzoek dat omschreven is in hoofdstuk 2 omvat historische en actuele locatiegegevens. Verder worden de regionale geologie en bodemopbouw, bewoningsgeschiedenis en de bekende archeologische waarden beschreven. De verwachting van archeologische waarden wordt beschreven in hoofdstuk 3. De conclusies en aanbevelingen van het onderzoek worden weergegeven in hoofdstuk 4.

2 Bureauonderzoek

Het onderzoek heeft zich gericht op de onderzoekslocatie en de directe omgeving. Het bureauonderzoek is gebaseerd op de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1) van het Ministerie van OC&W. Deze is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Afbakenen plan- en onderzoekgebied (KNA LS01).
- Beschrijving van het onderzoeksgebied (KNA LS02).
- Beschrijving van de historische situatie (KNA LS03).
- Beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LS04).
- Het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel op basis van bovengenoemde
- aspecten (KNA LS05).
- Opstellen rapport Bureauonderzoek (KNA LS06).

Om tot een goed archeologisch verwachtingsmodel te komen, zijn diverse bronnen geraadpleegd. Gegevens voor het bureauonderzoek zijn onder meer ontleend aan:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS).
- Bodemkundig, geomorfologisch, historisch en topografisch kaartmateriaal.
- Archeologische/Milieukundige rapporten en publicaties.
- Relevante literatuur en websites.

2.1 Actuele gegevens van de onderzoekslocatie

De onderzoekslocatie bestaat uit een perceel gelegen aan de Esdoornlaan te Alblasserdam. De locatie heeft een oppervlakte van circa 30.000 m^2 (3 ha). Op de locatie zijn momenteel een school, zwembad, sporthal en groenstroken aanwezig. De locatie heeft een maaiveldhoogte van circa 1,5 m -NAP. In bijlage 1.1 is de topografische ligging van de locatie weergegevens. Ook staan hier de deellocaties uit tabel 1 op aangegeven.

tabel 1: gegevens van de locatie

Naam	Deellocatie	Oppervlak (m^2)	Huidig gebruik	Toekomstig gebruik
LTS-Esdoorn	I	30.000	School, sporthal, zwembad	Woningen

2.2 Voorgaand onderzoek op en nabij de locatie

Op de onderzoekslocatie is zover bekend niet eerder archeologisch of bodemonderzoek uitgevoerd.

In 2005 is ter plaatse van de Van Eesterensingel-Zeilmakersstraat te Alblasserdam archeologisch bureau- en veldonderzoek [1] uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen sloop van de bebouwing en de bouw van winkels en woningen op de locatie. In het onderzoek wordt geconcludeerd dat geen aanvullend archeologisch onderzoek op de locatie nodig is. Er zijn geen archeologische vondsten of sporen aangetroffen. De verwachte rivierduin in de ondergrond is niet aangetroffen en heeft een kleinere omvang dan op de geologische kaart staat aangegeven. Aangenomen wordt dat deze zich meer ten noordwesten bevindt. De bovengrond is tot een diepte van 2,0 -mv verstoord, hierdoor is de verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit de IJzertijd tot de Middeleeuwen laag.

[1] Bureau en inventariserend veldonderzoek ter plaatse van de Van Eesterensingel- Zeilmakersstraat te Alblasserdam, met rapportnummer 394, uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten, in opdracht van Investa Planontwikkeling B.V., van maart 2005.

2.3 Regionale geologie en bodemopbouw

De locatie maakt onderdeel uit van een gebied dat is ontstaan onder grotendeels fluviatiele invloeden.

De fluviatiele afzettingen zijn gelegen op een basis van fluviatiele grindhoudende zanden uit het Pleistoceen, de Formatie van Kreftenheye. Deze basis bevindt zich in dit gebied op een diepte van circa 14 meter -NAP en is gevormd gedurende het Pleistoceen en vroeg Holoceen (tot 10.000 vChr.). In de Alblasserwaard zijn in deze periode verschillende rivierduinen gevormd. Deze donken zijn gevormd uit verstoven zand van de rivierafzettingen en behoren tot het laagpakket van Delwijnen. De rivierduinen kunnen lokaal tot boven het huidige maaiveld voorkomen.

Onder invloed van zeespiegelstijgingen is op de Pleistocene ondergrond een laag veen afgezet (Basisveen laag uit de Formatie van Nieuwkoop). Hierboven bevindt zich volgens de geologische kaart [2] (bijlage 1.4) de Formatie van Echteld die bestaan uit fluviatiele geul-, oever- en komafzettingen. Deze afzettingen kunnen gescheiden worden door verschillende veenlagen die onderdeel uitmaken van de Formatie van Nieuwkoop. De bovenste laag bestaat uit een kleidek dat is afgezet vanaf het begin van de jaartelling. De grootschalige sedimentatie eindigt vanaf de 12^{e} eeuw als gevolg van de bedijking.

De bodemopbouw op de onderzoekslocatie is niet in detail bekend, wel is op de geologische kaart te zien dat zich een oude rivierloop in de ondergrond van de onderzoekslocatie bevindt. Deze rivierloop moet in de periode 7.000 - 6.300 jaar geleden actief zijn geweest en bevindt zich op een diepte van circa 7 m -NAP. Volgens de kaart zijn in de ondergrond geen oude rivierduinen aanwezig (bijlage 1.4).

2.4 Bewoningsgeschiedenis [3] en [4]

In de Alblasserwaard heeft bewoning plaatsgevonden vanaf de prehistorie. De oude rivierduinen waren goede woonplaatsen gedurende de overgang van het laat Mesolithicum naar het vroeg Neolithicum (5.000 - 4.000 vChr.). Op diverse donken in de Alblasserwaard zijn bewoningssporen uit deze periode aangetroffen. In de Romeinse tijd vond bewoning in de Alblasserwaard plaats langs diverse rivieren, waaronder bij de monding van de Alblas. Door de toenemende invloed van het water werden deze nederzettingen rond 300 nChr. verlaten. Tot 900 nChr. heeft er in de Alblasserwaard bijna geen bewoning plaatsgevonden, archeologische vondsten uit deze periode komen ook bijna niet voor.

Vanaf de 11^{e} eeuw begon men met de bedijking van de Alblasserwaard. Bewoning vond plaats op rivieroevers en terpen, zoals onder andere langs de Alblas. Pas in 1365 is het gebied rond Alblasserdam geheel bedijkt. Het dorp Alblasserdam wordt het eerst vermeld in 1299 en de naam is afgeleid van de dam in de rivier de Alblas. Vanaf die tijd is het gebied tientallen malen overstroomd als gevolg van dijkdoorbraken en inklinking van de bodem. De bewoning vanaf de Middeleeuwen concentreerde zich ook op de oevers van de rivier. Tot de 19^{e} eeuw was Alblasserdam een agrarisch gebied. Vanaf de jaren dertig vestigde zich, mede door de goede ligging aan de Noord, steeds meer industrie en groeide Alblasserdam uit tot een aanzienlijke plaats met circa 18.500 inwoners.

---

[2] Groot de Th. en H. Kok, 1998: Geologische Kaart van Nederland, Rotterdam Oost (37O), schaal 1:50.000, NITG-TNO, Haarlem.
[3] Website gemeente Alblasserdam, website oudheidkundige verenging Sliedrecht.
[4] H. Sarfatij, 1980: De Alblasserwaard-Vijfheerenlanden: een archeologisch ster-gebied. ROB, overdruk uit: Scrinium et Scriptura, Nederland archievenblad 84, 1980, afl. 3.

2.5 Beschrijving bekende archeologische waarden

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden [5] (IKAW, bijlage 1.2) heeft de locatie een lage trefkans op archeologische waarden. Ter plaatse van de oude rivieruitloop die zich op het midden van het terrein bevindt, is een middelhoge trefkans van archeologische waarden bepaald.

Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Provincie Zuid-Holland [6] heeft de locatie een lage kans op het aantreffen van archeologische sporen. Ter plaatse van de oude rivieruitloop is een redelijke tot grote kans op archeologische sporen.

Op de locatie en haar directe omgeving bevinden zich geen archeologische monumenten en zijn geen meldingen bekend van archeologische vondsten. In de omgeving bevinden zich enkele registraties van monumenten met diverse archeologische waarden. Deze concentreren zich voornamelijk op de oeverwal van de Alblas en zijn van Romeinse of Middeleeuwse ouderdom.

[5] Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH), http://www.kich.nl/, kaart met de Indicatieve kaart archeologische Waarden en archeologische monumenten.
[6] Cultuurhistorische Hoofdstructuur Provincie Zuid-Holland, http://chs.zuid-holland.nl/main_1-1-2.html, kaart 1b archeologische waarden.

3 Verwachting van archeologische waarden

De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden geeft een lage trefkans op het aantreffen van archeologische waarden op de locatie. De dieper gelegen oude rivierloop heeft een middelmatige trefkans op het aantreffen van archeologische waarden. Op de oeverwallen van deze oude rivier zouden bewoningsresten uit het laat Mesolithicum tot het vroeg Neolithicum aangetroffen kunnen worden.

Na deze tijd is het gebied rond de onderzoekslocatie onbewoond geweest en tot in de 19^{e} eeuw heeft het een agrarische bestemming gehad. De meer zuidelijk gelegen Alblas-oevers waren in het verleden beter bewoonbaar dan het lager gelegen en nattere veen- en komgebied waaruit het onderzoeksgebied bestond. De archeologische monumenten en vindplaatsen laten hetzelfde zien. Vanaf het begin van de Romeinse tijd zijn er in het zuidelijke gebied perioden met bewoningsmogelijkheden geweest, terwijl het gebied ten noorden en de onderzoekslocatie zelf onbewoonbaar zijn gebleven. Vanaf de 11^{e} eeuw is het gebied door bedijking drooggemaakt. Volgens de historische kaarten bestond de locatie tot in de 20^{e} eeuw uit weiland en/of akkerland doorsneden met enkele watergangen (bijlage 1.3). Pas in de laatste decennia is de locatie bebouwd, opgehoogd en heeft het zijn huidige bestemming gekregen. Door de recente ophoging heeft de bovengrond een zeer lage trefkans op archeologische waarden.

4 Conclusie en aanbevelingen

De locatie heeft grotendeels een lage verwachting, er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische resten. Op een deel van de locatie bevindt zich in de ondergrond (circa 7 m -NAP) een oude rivierloop, deze heeft een middelhoge verwachting. Vanwege de diepe ligging (vanaf 5,5 m -mv) is er een zeer geringe kans dat eventuele archeologische bewoningssporen tijdens werkzaamheden worden aangetroffen.

Vanuit archeologisch oogpunt zijn daarom geen belemmeringen voor de ontwikkeling van het terrein. Een vervolgonderzoek wordt niet aanbevolen. Als tijdens werkzaamheden alsnog archeologische vondsten worden aangetroffen, dient hierover contact met de lokale of provinciale archeoloog te worden opgenomen.

Bijlage | **1 Tekeningen**

Bijlage

1.1 Topografische ligging

Schaal : zie schaallat

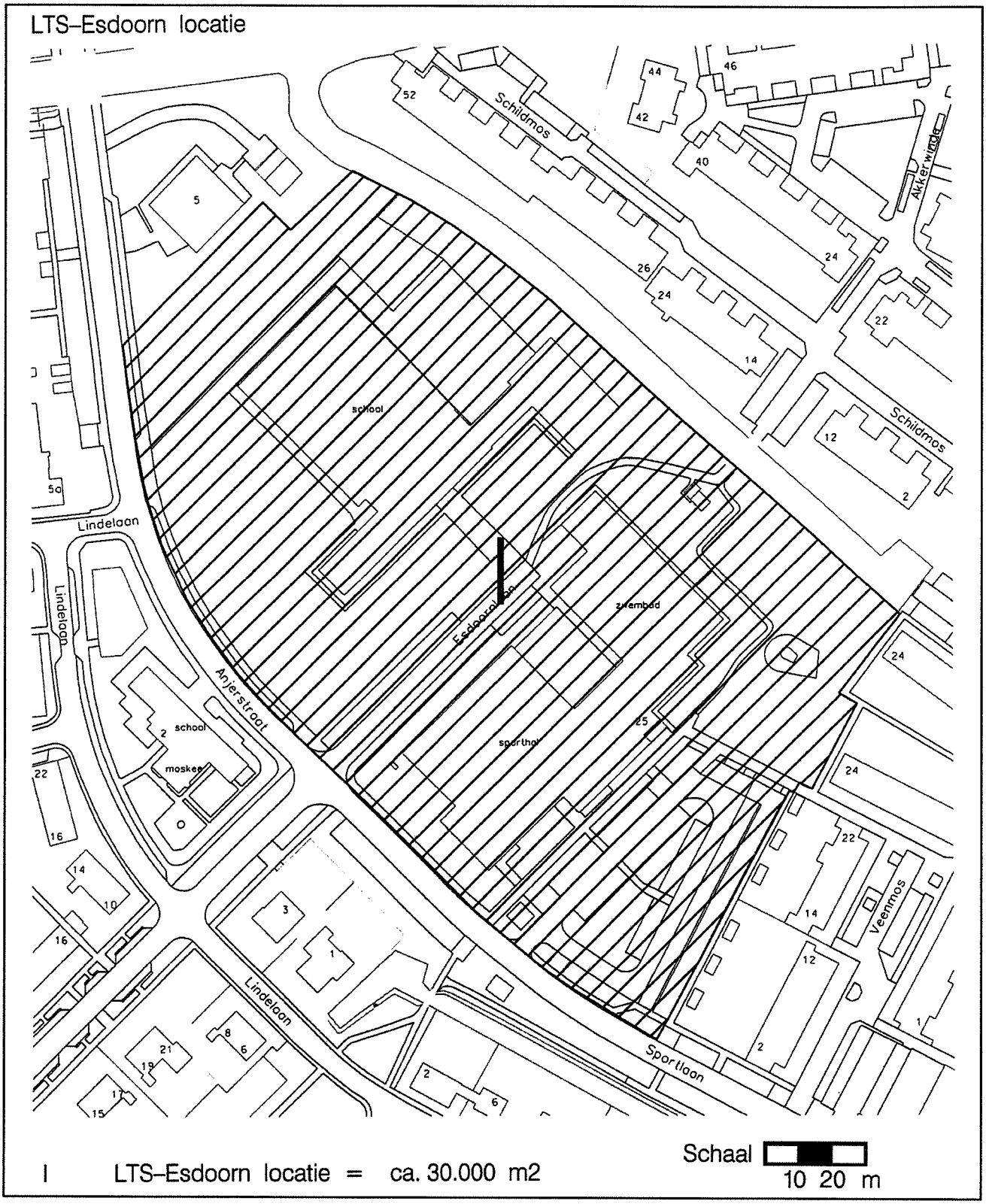

Zadelmakerstraat 150
Postbus 2111
1990 AC Velserbroek
Telefoon (023) 538 46 46
Fax (023) 539 34 25
E-mail info@bkingenieurs.nl
Internet www.bkingenieurs.nl

LTS-Esdoorn te Alblasserdam | Projectnr: 20061141

Ligging onderzoekslocatie

Deze kaart is noordgericht

Opdrachtgever: Milieudienst Zuid-Holland Zuid	Schaal : zie schaallat	Formaat : A4
	Getekend : JEG	Bijlage : 1.1
	Datum : 01-05-2007	Versie Nr. : 1.0
	Gecontroleerd :	

Bijlage

1.2 Ligging van de locatie op de IKAW

Schaal : zie schaallat

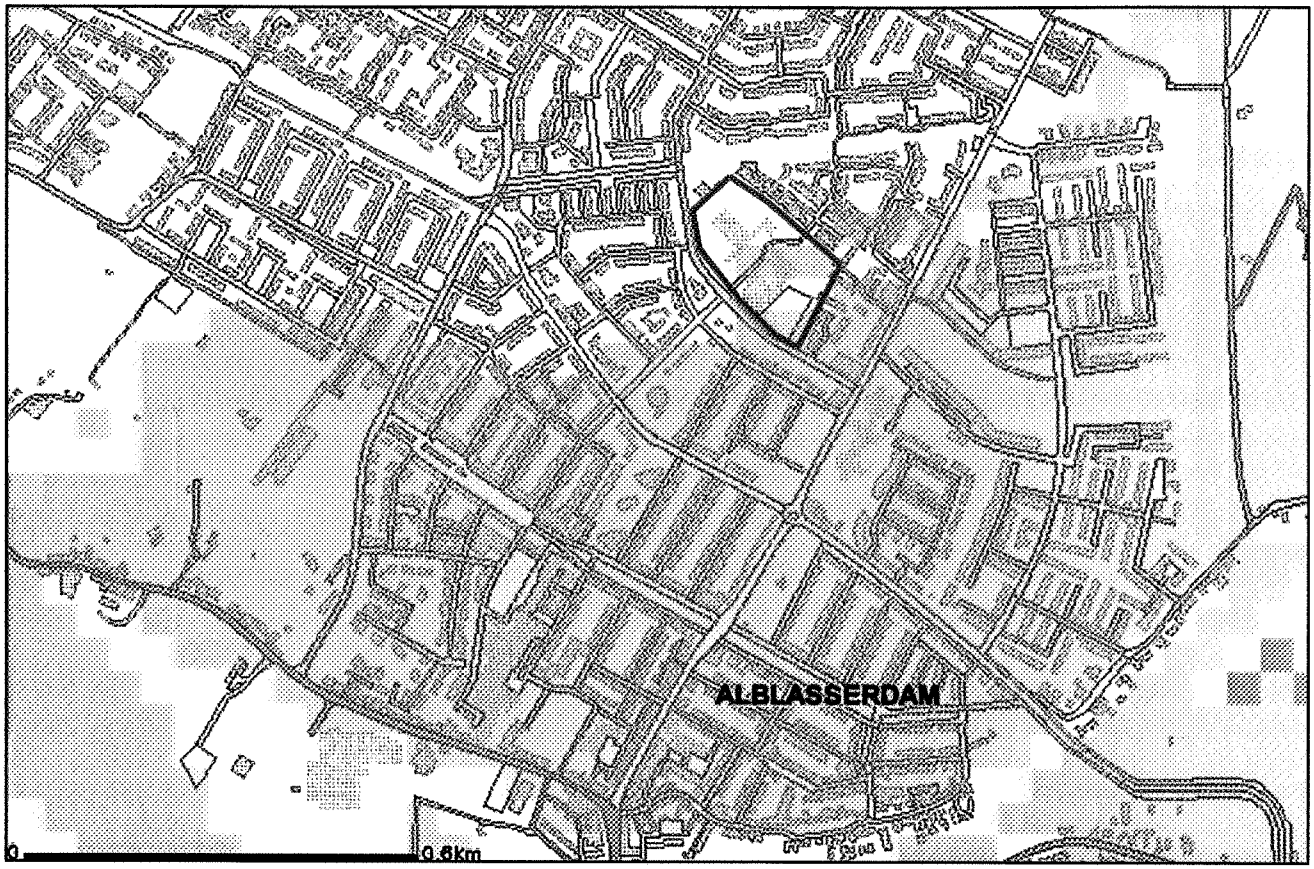

Legenda

- hoge trefkans
- middelhoge trefkans
- lage trefkans
- zeer lage trefkans
- niet gekarteerd
- binnenwater
- water hoge trefkans
- water middelhoge trefkans
- water lage trefkans
- Autosnelweg
- Hoofdwegen
- Stedelijk
- overig
- ligging onderzoekslocatie

bk INGENIEURS
Zadelmakerstraat 150
Postbus 2111
1990 AC Velserbroek
Telefoon (023) 538 46 46
Fax (023) 539 34 25
E-mail info@bkingenieurs.nl
Internet www.bkingenieurs.nl

LTS-Esdoorn te Alblasserdam | Projectnr: 20061141

Ligging van de locatie op de Indicatieve kaart archeologische waarden.

Deze kaart is noordgericht

Opdrachtgever:	Schaal	: zie schaallat	Formaat	: A4
Milieudienst Zuid-Holland Zuid	Getekend	: JEG	Bijlage	: 1.2
	Datum	: 01-05-2007	Versie Nr.	: 1.0
	Gecontroleerd :			

Bijlage

1.3 Ligging locatie op de historische kaart uit 1900

Schaal 1 : 1000

Legenda

ligging onderzoekslocatie

bk INGENIEURS
Zadelmakerstraat 150
Postbus 2111
1990 AC Velserbroek
Telefoon (023) 538 46 46
Fax (023) 539 34 25
E-mail info@bkingenieurs.nl
Internet www.bkingenieurs.nl

LTS-Esdoorn te Alblasserdam			Projectnr: 20061141
Ligging locatie op de historische kaart uit 1900. Deze kaart is noordgericht			
Opdrachtgever: Milieudienst Zuid-Holland Zuid	Schaal : zie schaallat		Formaat : A4
	Getekend : JEG		Bijlage : 1.3
	Datum : 01-05-2007		Versie Nr. : 1.0
	Gecontroleerd :		

Bijlage

1.4 Ligging locatie op de geologische kaart

schaal : zie schaallat

Legenda

rA2k	rA2k - Komafzettingen op oudere veen en komafzettingen op oude geulafzettingen
rF2k	rF2k - Komafzettingen op diverse oudere veen en komafzettingen
rD0k	rD0k - Kom- op geulafzettingen
	Verspreiding rivierduinafzettingen
	ligging onderzoekslocatie

bk INGENIEURS
Zadelmakerstraat 150
Postbus 2111
1990 AC Velserbroek
Telefoon (023) 538 46 46
Fax (023) 539 34 25
E-mail info@bkingenieurs.nl
Internet www.bkingenieurs.nl

LTS-Esdoorn te Alblasserdam

Projectnr: 20061141

Ligging van de locatie op de geologische kaart , blad 38 W Gorichem West.

Deze kaart is noordgericht

Opdrachtgever:	Schaal	: zie schaallat	Formaat : A4
Milieudienst Zuid-Holland Zuid	Getekend	: JEG	Bijlage : 1.4
	Datum	: 01-05-2007	Versie Nr. : 1.0
	Gecontroleerd :		